

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ РЕЙТИНГІВ

Розвиток банківських рейтингів можна розглядати як на національному, так і на глобальному рівнях. Розглянемо міжнародну практику еволюції банківських рейтингів. Наприкінці 80-х років XX ст. у світі існувало не більше тридцяти агентств, а рейтингова діяльність була розвинута тільки в США. Таким чином, на початку століття, з моменту появи перших рейтингових агентств у США рейтингова культура залишалася винятково американською особливістю.

Виникнення рейтингів пов'язано зі залізничним бумом середини XIX століття та ім'ям журналіста Генрі Варнума Пура, який у 1867 р. разом із сином заснували компанію Poor's Railway Manual Company (Poor's Publishing Company). У 1906 р. Лютер Блейк створив Standard Statistics Bureau, яка надавала американським компаніям недоступну для них фінансову інформацію. Так, у 1941 р. внаслідок злиття Standard Statistics і Poor's Publishing Company з'явилася Standard&Poor's. На сьогодні компанія відома як автор і редактор американського фондового індексу S&P 500 та австралійського S&P 200 та займається аналітичними дослідженнями фінансового ринку. Standard & Poor's поряд з Moody's і Fitch Ratings входить в "велику трійку" міжнародних рейтингових агентств.

Історія рейтингового агентства Moody's розпочалася з видавничої діяльності. У 1990 р. вийшла праця Джона Муда "Інструкція про промислові та інші цінні папери". Оскільки в ті часи головними двигунами американської економіки були торгівля землею та залізниці, то Джон Муд заснував компанію, яка стала займатися присвоєнням рейтингів облігаціям залізничних компаній. Саме він розробив ефективну методику поділу цінних паперів на спекулятивні (можуть приносити інвестору значний прибуток у короткі строки за високого рівня ризику) та інвестиційні (дають можливість одержувати стабільний прибуток у довгостроковому періоді). У 1914 р. агентство почало присвоювати рейтинги довгостроковим зобов'язанням американських міст, у 70-х роках XX ст. – рейтингувати короткострокові зобов'язання корпорацій і банківських депозитів. На сьогодні компанія оцінює кредитний рейтинг позичальників за стандартизованою шкалою, а також здійснює дослідження і аналіз комерційних та державних організацій. Частка компанії у світовому ринку кредитних рейтингів – близько 40%.

У свою чергу, Fitch Rating було засновано Джоном Фітчем у 1913 р. як видавництво Fitch Publishing Company, яке розпочало свою діяльність із публікацій фінансово-статистичних даних, а одним із клієнтів компанії була Нью-Йоркська фондова біржа. Успіху компанія досягла у 1924 р., коли ввела відому рейтингову шкалу від "AAA" до "D". У 2000 р. агентство придбало компанію Duff & Phelps Credit Rating Co та Thomson Bank Watch. На сьогодні входить в групу компаній Fitch Group. Крім кредитного агентства, група включає компанію Fitch Solutions (займається маркетингом продуктів та послуг Fitch Ratings). Крім того в групу входить Algorithmics (один із світових лідерів в області оцінювання ризиків компаній). Агентство оцінює кредитний рейтинг позичальників у більш ніж 150 країн світу, за стандартизованою шкалою, здійснює дослідження і аналіз комерційних та державних організацій. Можна виділити основні причини, які зумовили стрімкий розвиток рейтингового ринку у світі (табл. 1).

Таблиця 1

Основні причини розвитку світового рейтингового ринку

Причина	Зміст
Прискорення процесу світової економічної і фінансової глобалізації	Глобалізація фінансових ринків обумовила як розвиток міжнародних і національних ринків боргових зобов'язань, так і особливе значення кредитних рейтингів на цих ринках. З'явилася потреба в стандартизації різноманітних світових боргових фінансових інструментів, створенні адекватного інструменту для управління інвестиційним портфелем
Використання рейтингів з метою регулювання ринку капіталів	Регуляторні органи традиційно використовують рейтингову інформацію для аналізу стану ринку й окремих об'єктів, а в деяких країнах рейтинги безпосередньо використовуються з метою регулювання. Наприклад, у США і в деяких країнах Південно-Східної Азії регуляторними органами встановлено, що банки, страхові компанії і пенсійні фонди не мають права інвестувати в боргові цінні папери компаній з рейтингом нижче певного рівня
Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій	Нові технології сприяють розширенню рейтингової культури. З одного боку, вони полегшують процес встановлення рейтингу за допомогою математико-статистичних моделей, з іншого – збільшують різноманітність форм рейтингів. Розвиток комунікаційних технологій сприяє постійній підтримці актуальності й якості рейтингу

З початку 90-х років почався стрімкий розвиток рейтингової діяльності і за межами США. На початку XXI ст. рейтингові послуги надають уже близько 90 агентств у більш ніж 100 країн світу. Тільки з 1997р. рейтингову діяльність розпочали понад 25 рейтингових агентств у Південно-Східній Азії, Європі та Латинській Америці. Серед успішних рейтингових агентств необхідно назвати Duff and Phelps Credit Rating (США), International Bank Credit Analysis (Великобританія), Japan Bond Research Institute, Nippon Investors Service (Японія), Canadian Bond Rating Service (CBRS), Dominion Bond Rating Service (DBRS) (Канада), Euro Ratings, R@S Rating Services AG (Німеччина), Instantia Creditsystem AB International (Швеція) та ін.

Хоча рейтингові агентства виникли у середині XIX ст., перший банківський рейтинг був оприлюднений у 1973р. Moody's Investor Service, і невдовзі після цього з'явився рейтинг Standard&Poor's. Ці рейтинги стосувалися віднесення таких банківських інструментів як векселі, деривативи та інші цінні папери до розряду ринкових або таких, що пропонуються широкому колу інвесторів, які не обов'язково є клієнтами банку. Причин для такої затримки було багато. Першою, на наш погляд, було стрімке зростання кількості промислових підприємств порівняно з банками.

Саме через те, що основною метою рейтингів була оцінка кредитоспроможності підприємства-партнера, найбільшим попитом користувались рейтинги підприємств. Не менш важливим чинником була необізнаність і некомпетентність населення в банківській справі. Як наслідок, населення не спиралося на дані рейтингів при виборі банку для розміщення коштів. Шкали рейтингів налічували багато ступенів, зміст яких, як і методика розрахунку рейтингів, були не достатньо зрозумілими пересічному громадянину. І тільки в останні десятиліття в процесі розвитку банківської системи та зміни характеру її функціонування, пов'язаної з укрупненням банківських установ і універсалізацією їх функцій, рейтингування банків і визначення ефективності їх діяльності набуло значних темпів розвитку в міжнародній практиці.

У 2005 р. в Україну прийшов один із лідерів світового рейтингування – агенція Standard&Poor's. 22 травня 2006 р. міжнародне рейтингове агентство Moody's Investors Service ввело українську національну рейтингову шкалу, а рейтингове агентство Fitch – в липні 2006 р.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та покладених на неї завдань здійснює регулювання діяльності уповноважених рейтингових агентств, зокрема, видає уповноваженим рейтинговим агентствам Свідоцтво про включення до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств, визначає перелік міжнародних рейтингових агентств, які мають право визначати обов'язкові за законом рейтингові оцінки емітентів та цінних паперів (табл. 2).

Таблиця 1

Міжнародні рейтингові агентства, які мають право визначати обов'язкові за законом рейтингові оцінки емітентів та цінних паперів

Рішення про включення до переліку міжнародних рейтингових агентств, визнаних ДКЦПФР	Назва агентства
від 22.02.2006 № 198	Fitch Ratings (Велика Британія, Сполучені Штати Америки)
від 22.02.2006 № 198	Moody's Investors Service (Сполучені Штати Америки)
від 22.02.2006 № 198	Standard and Poor's (Сполучені Штати Америки)
від 28.08.2007 №1890	Дочірні компанії, які знаходяться під операційним контролем Moody's Investors Service Inc: - Мудіз Інвесторс Сервіс Лтд (Moody's Investors Service Ltd), Лондон, Велика Британія; - Мудіз Централ Юроп а.с. (Moody's Central Europe a.s.), Прага, Чеська Республіка; - Мудіз Франс С.А.С. (Moody's France S.A.S), Париж, Франція; - Мудіз Дойчланд ГмбХ (Moody's Deutschland GmbH), Франкфурт на Майні, Німеччина; - Мудіз Італія С.р.л. (Moody's Italia S.r.l.), Мілан, Італія; - Мудіз Інвесторс Сервіс Іспанія, С.А. (Moody's Investors Service Espana, S.A.), Мадрид, Іспанія; - Мудіз Істерн Юроп ЛЛС (Moody's Eastern Europe LLC), Москва, Росія; - Мудіз Інвесторс Сервіс Інк (Moody's Investors Service Inc), Нью-Йорк, Сполучені Штати Америки

Крім того, регулювання діяльності рейтингових агентств здійснюється відповідно до:

- Правил визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою, затверджене рішенням Комісії від 21.05.2007 № 1042 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 11.06.2007 за № 607/13874;

- Положення про конкурс з визначення уповноважених рейтингових агентств, затверджене рішенням Комісії від 19.06.2006 № 1040 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 24.11.2006 за № 1233/13107;

- Порядку ведення Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств та видачі Свідоцтв про включення до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств, затверджене рішенням Комісії від 23.06.2006 № 444 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 12.07.2006 за № 823/12697;

- Порядку подання уповноваженими рейтинговими агентствами інформації до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, затверджене рішенням Комісії від 19.09.2006 № 855 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 13.10.2006 за № 1112/12986.